

Nr 40.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående nybyggnad av minsvepare m. m.; given Stockholms slott den 29 september 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 september 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler föreliggande framställningar om viss ersättningsbyggnad för flottan m. m. och anför därvid:

I skrivelse den 9 september 1939 har marinförvaltningen enligt av chefen för marinen lämnade direktiv föreslagit byggande snarast möjligt av 12 stycken mindre minsvepare av i skrivelsen närmare angiven typ. Ämbetsverket har i anslutning därtill hemställt, att ett belopp av 2,500,000 kronor måtte för ändamålet ställas till förfogande.

Vidare har chefen för marinen — under erinran, att det enligt bestämmelserna i gällande militära försvarsberedskapscirkulär ankomme å försvarsgrenschef att avgiva förslag till åtgärder för färdigställande av vissa försvarsmedel, som kunde bli färdiga först efter längre tid — i särskild skrivelse den 26

september 1939, efter samråd med chefen för försvarsstaben och efter att hava hos marinförvaltningen inhämtat vissa kostnadsuppgifter, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för ett omedelbart igångsättande av nybyggnadsarbeten för flottans räkning, avseende att med utnyttjande i full utsträckning av förefintliga varvs- och andra industriella tillgångar öka antalet lätta fartyg. Chefen för marinen har därvid förordat byggande av de i marinförvaltningens förenämnda skrivelse angivna tolv mindre minsveparna samt vidare föreslagit nybyggnad av fyra nya jagare av typ »Malmö» och tio nya minsvepare av typ »Arholma». Tillika har chefen för marinen framhållit såsom önskvärt, att bestyckningen å de i flottan ingående båda minsveparna av sistnämnda typ — »Arholma» och »Landsort» — i viss utsträckning förstärktes och att motsvarande bestyckning även anbringades å de till nybyggnad föreslagna större minsveparna. Därjämte borde viss reservbestyckning anskaffas.

I sin förenämnda skrivelse har chefen för marinen närmare motiverat de föreslagna nybyggnaderna såväl i fråga om antalet fartyg som ock rörande val av typ och fartygens bestyckning. Ärendet torde emellertid vara av den natur, att en fullständig redogörelse för detsamma lämpligen icke bör ske till statsrådsprotokollet. Riksdagens vederbörande utskott torde i vissa delar erhålla kompletterande upplysningar genom de handlingar, som tillhandahållas utskottet. Här må blott följande framhållas.

Vissa av flottans uppgifter vid en neutralitetsvakt vore, enligt vad chefen för marinen anført, möjliga att fullgöra endast om ett tillräckligt antal lätta fartyg stode till buds. Till sådana uppgifter hörde övervakandet av territorialvattnen, konvojerung och eskortering av handelsfartyg, minsvepning och oskadliggörande av drivminor samt beredande av visst stöd och skydd åt fiskefartyg. Med framhållande av den begränsade användbarhet för egentlig örlogstjänst, som de från handelsflottan som hjälpfartyg uttagna fartygen äga, har chefen för marinen vidare anført bland annat följande. Vunna erfarenheter från nu pågående neutralitetsvakt visade otvetydigt, att vissa föråldrade jagare och vedettbåtar icke längre kunde utnyttjas för mera krävande tjänst. Det kunde därför befaras, att dessa fartyg så småningom och inom en icke allt för långt avlägsen tidpunkt måste utrangeras. Efter ett eller två års bevakningstjänst kunde sannolikt icke mer än ett fåtal, om ens något av dessa fartyg kvarstå i tjänst. Därest det nu pågående kriget komme att bliva mera långvarigt, bleve det därför nödvändigt att skyndsamt vidtaga åtgärder för att i första hand och i snabb takt ersätta beståndet av lätta fartyg.

Beträffande valet av typ för de till nybyggnad föreslagna fartygsenheterna har chefen för marinen som sin mening framhållit, att man vid nybyggnaden borde hålla sig till vissa i vår flotta redan ingående typer, nämligen i fråga om jagare typen »Malmö» och i fråga om de större minsveparna typen »Arholma.» Vad åter angår de mindre minsveparna borde enligt marinchefen en modifierad typ av i huvudsak den utformning, som angives i marinförvaltningens inledningsvis omförmälda skrivelse den 9 september 1939, komma till utförande.

I sistnämnda skrivelse har marinförvaltningen föreslagit byggande av min-

svepare av en ny typ, vars allmänna anordning framgår av en skrivelsen bilagda ritning. Dessa minsvepare utgöra, enligt vad marinförvaltningen framhållit, en modifikation och utveckling av en av ämbetsverket tidigare förordad minsvepare av hjälpfartygstyp och äro avsedda för samma ändamål som de tidigare byggda minsveparna nr 1 och 2, d. v. s. rekognoscering av mineringar och svepning av grunda mineringar. En allvarlig brist råder enligt marinförvaltningen å för dylikt ändamål anpassade båtar.

Den nybyggnad, som enligt det föreliggande förslaget av marinchefen förordas, ansluter sig till en plan för flottans ersättningsbyggnad i dess helhet, som enligt nämnde chefs uttalande avses att framdeles underställas Kungl. Maj:ts prövning. Härom har chefen för marinen i förenämnda skrivelse anført i huvudsak följande:

Nybyggnad av det antal fartyg av nämnda typer, som jag föreslår, ansluter sig till en plan för flottans ersättningsbyggnad i dess helhet, som jag avser att underställa Kungl. Maj:t, och som beträffande nu ifrågavarande lätta fartyg innesluter ett fartygsbestånd i kustflottan av 16 jagare och i övrigt 12 minsvepare av större typ och 14 minsvepare av mindre typ.

De närmare motiven för detta antal fartyg torde det medgivas mig att få framlägga i samband med planen. I detta sammanhang får jag endast framhålla, att det syntts mig vara av framträdande vikt att utöka antalet jagare för att därmed skulle erhållas ökade möjligheter att detachera moderna, någorlunda slagkraftiga fartyg från kustflottan till annat, mera avlägset kustområde. Under nu pågående neutralitetsvakt har en sådan detachering redan i ett mycket tidigt skede ägt rum.

I anslutning till nyssnämnda plan hade jag tidigare för avsikt att till Kungl. Maj:t i årets framställning från marinförvaltningen rörande sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1940/41 föreslå påbörjande av 4 jagare samt 4 större och 4 mindre minsvepare.

I nuvarande läge och på ovan anförda grunder får jag hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för en omedelbart igångsatt ersättningsbyggnad, avseende att så snart ske kan och med utnyttjande i full utsträckning av förefintliga varvs- och andra industriella tillgångar öka antalet lätta fartyg i kustflottan och i övrigt med

4 jagare, typ Malmö,

10 minsvepare, typ Arholma, samt

12 minsvepare, mindre, huvudsakligen av typ, som anges i marinförvaltningens skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 september 1939.

Vad härefter angår kostnaderna för de av chefen för marinen förordade nybyggnaderna inhämtas av marinförvaltningens förenämnda skrivelse ävensom av särskilda skrivelser i ämnet från ämbetsverket till chefen för marinen den 21 och den 22 september 1939, bland annat, att kostnaden för den föreslagna *jagartypen* under nuvarande förhållanden icke kan med någon större grad av noggrannhet angivas. Under det att för byggandet av jagaren Malmö anvisade medel uppgingo till 6,9 miljoner kronor, torde, enligt vad marinförvaltningen meddelat, kostnaden för byggandet av motsvarande fartyg efter den vid ingången av september 1939 gällande prisnivån böra beräknas omkring 8,3 miljoner kronor; den verkliga kostnaden syntes emellertid komma att bli väsentligt högre. För igångsättandet av de fyra jagarna av typen »Malmö»

har marinförvaltningen beräknat ett belopp av 22 miljoner kronor bliva erforderligt under innevarande budgetår. Fartygen beräknas kunna färdigställas på en tid av omkring 16—19 månader.

Icke heller i fråga om *minsveparna av typen »Arholma»* har marinförvaltningen ansett det möjligt avgiva några exakta kostnadsberäkningar. Med utgångspunkt från kostnaden för de tidigare byggda fartygen av samma typ, 1.7 miljoner kronor, och med inräknande av kostnaden för anskaffande av grövre bestyckning än den å dessa fartyg nu förefintliga har emellertid marinförvaltningen beräknat kostnaden enligt vid krigsutbrottet gällande prisnivå till 2.8 å 2.9 miljoner kronor per fartyg. För innevarande budgetår har marinförvaltningen uppskattat medelsbehovet för igångsättande av byggandet av tio större minsvepare, vilkas färdigställande beräknades kunna ske inom 10—16 månader från det beslut om byggande fattats, till 25 miljoner kronor.

Vad slutligen angår de *mindre minsveparna* har kostnaderna för deras byggande av marinförvaltningen i meromnämnda skrivelse den 9 september 1939 uppskattats till omkring 200,000 kronor per fartyg, med tillägg dock för vissa för båtarna gemensamma, ej specificerade kostnader. I särskild, den 14 september 1939 dagtecknad promemoria i ärendet har emellertid ämbetsverket på given anledning framhållit, att den förordade båttypen utan väsentlig ändring kunde utföras med annan, kraftigare bestyckning än som i det ursprungliga förslaget angivits. Kostnadsökningen komme att uppgå till omkring 50,000 kronor per fartyg, kostnad för ammunitionsutredning däri inbegripen. Fartygen skulle kunna byggas inom loppet av 7 månader.

I förevarande sammanhang torde även böra framhållas, att 1939 års sjöfartsskyddsutredning i underdånig skrivelse den 9 september 1939 förklarar sig vilja kraftigt understödja det förslag om anskaffning av minsvepningsfartyg, som chefen för marinen enligt vad utredningen erfarit komme att underställa Kungl. Maj:ts prövning. Den ringa tillgången på lämpliga fartyg hade, framhåller utredningen, förorsakat, att stora svårigheter föreläge att bedriva patrull- och eskorttjänst samt verkställa minsvepning inom svenskt territorialvatten. Behovet av ytterligare ett antal lämpade fartyg gjorde sig därför starkt gällande. I anslutning till vad sålunda och i övrigt anförts har utredningen hemställt, att marinchefens i utsikt ställda förslag om möjligt måtte vinna beaktande i sådan omfattning, att ett lämpligt antal minsvepningsfartyg, förslagsvis tolv mindre och sex större minsvepare, komme att anskaffas.

Departements-
chefen.

Under rådande utrikespolitiska läge komma uppenbarligen stora krav att ställas på de svenska sjöstridskrafterna. För fullgörande av flottans uppgifter vid neutralitetsvakt runt våra kuster kommer det disponibla fartygsbeståndet att tagas i anspråk i mycket stor omfattning. Särskilt torde därvid i flottan ingående lätta fartyg komma att intensivt utnyttjas, vilket giver aktualitet åt frågan om erforderlig ersättningsbyggnad för i neutralitetsvakten förbrukade fartyg.

Såsom av chefen för marinen framhållits äro åtskilliga av de lätta fartyg, som stå till buds för fullgörande av neutralitetsvakt, föråldrade och i mindre

gott skick. Även om dessa fartyg tills vidare kunna utnyttjas för neutralitetsvaktjänst, torde, därest den nuvarande krisen blir av längre varaktighet, deras ersättande inom en icke alltför avlägsen tidpunkt bliva ofrånkomlig. Emellertid är jag icke beredd att på grundval av föreliggande utredning redan nu förorda en nybyggnad av lätta fartyg i den av marinchefen i förevarande framställning angivna omfattningen. En så betydande nybyggnad synes näppeligen böra beslutas annat än i sammanhang med prövningen av den plan för ersättningsbyggnad av flottan i dess helhet, som torde komma att framläggas av chefen för marinen. Jämväl svårigheten att i nuvarande läge kunna överblicka, i vad mån möjligheter föreligga för tillgängliga varv och underleverantörer att inom rimlig tid fullgöra leveranser av denna storleksordning samt vilken inverkan en dylik nybyggnad kan komma att få på möjligheterna att tillgodose handelsflottans anspråk på varvsindustriell kapacitet, talar för att med en prövning av det föreliggande förslaget i dess helhet bör anstå till dess nämnda plan föreligger. Även ur statsfinansiell synpunkt torde det vara lämpligt, att en bättre överblick beträffande de av den militära beredskapen förorsakade utgifterna erhållits, innan slutlig ståndpunkt fattas till det föreliggande förslaget i dess helhet. Det är därför min avsikt att i samband med framläggandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1940/41 ånyo upptaga frågan om flottans ersättningsbyggnadsbehov till behandling.

Emellertid bör den generella plan för flottans ersättningsbyggnad, som senare torde komma att bli föremål för prövning, icke få hindra igångsättande av vissa nybyggnader, vilkas angelägenhet är särskilt framträdande. Jag syftar därvid på det föreliggande behovet att utöka beståndet av minsvepare. För att tillgodose detta behov snarast möjligt finner jag mig böra föreslå, att medel redan nu äskas för byggande av fyra större och sex mindre minsvepare. Ett beslut om byggande av dessa fartyg synes icke innebära ett föregripande av det beslut, som senare kan komma att fattas i ersättningsbyggnadsfrågan.

Mot de av myndigheterna föreslagna typerna har jag icke någon erinran att framställa. De större minsveparna torde sålunda lämpligen böra byggas efter typ »Arholma» och de mindre i överensstämmelse med det av marinförvaltningen utarbetade förslaget, dock att de mindre minsveparnas bestyckning torde böra anordnas i enlighet med det alternativ, som av marinförvaltningen upptagits i förenämnda promemoria av den 14 september 1939.

Chefens för marinen i förevarande sammanhang gjorda hemställan om medelsanvisning för ombestyckning av de nu i kustflottan ingående minsveparna »Arholma» och »Landsort» anser jag mig även böra biträda. Med anskaffning av reservbestyckning torde däremot tills vidare kunna anstå.

Kostnaderna för de åtgärder, vilka jag i det föregående förordat, äro, såsom förut angivits, under nuvarande förhållanden svåra att exakt angiva, särskilt i fråga om minsveparna av typen »Arholma». Med utgångspunkt från de av marinförvaltningen verkställda beräkningarna, vilka för minsveparna av större typ upptaga en kostnadssiffra av omkring 2.8 å 2.9 miljoner kronor per fartyg enligt den vid början av september månad gällande prisnivån, torde ett belopp

av 3 miljoner kronor per fartyg anses såsom minimisumma för mötande av kostnaderna för byggande av ifrågavarande fartyg. För färdigställande av de mindre minsveparna torde i överensstämmelse med marinförvaltningens förslag böra beräknas ett minimibelopp av 250,000 kronor för varje fartyg. Vad slutligen angår kostnaderna för ombestyckning av minsveparna »Arholma» och »Landsort» torde dessa kunna beräknas till sammanlagt omkring 550,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden för de av mig föreslagna åtgärderna skulle sålunda uppgå till ($4 \times 3,000,000 + 6 \times 250,000 + 550,000 =$) 14,050,000 kronor. Då emellertid dessa beräkningar grunda sig å den vid ingången av september månad rådande prisnivån och, såsom marinförvaltningen framhållit, de verkliga kostnaderna torde komma att bli väsentligt högre än de beräknade, anser jag försiktigheten bjuda att för ifrågavarande ändamål beräkna ett belopp av tillhoppa 15 miljoner kronor. Detta belopp torde därför böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *nybyggnad av minsvepare m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 15,000,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Alf Ewerlöf.